



A felszabadulás napjaiban történt

1. Tolbuhin marsall:
„A német haderő nagy ellen-támadást indított a főváros és az ország teljes felszabadításának megakadályozására. Az el-lenségnek a Dunához való áttö-rése után a 3. Ukran Front eleinte igen nehéz körülmények között harcolt. A dunai átkelő-helyeket elsodorta a vihar... A helyzet súlyossá vált...!

2. Kállai Gyula visszaemlékezé-seiből:
„Budapest ostroma idején az illegális párt néhány vezetője, köztük Kádár János és Donáth Ferenc a Hungária körúton rej-tőzködtek, megpróbálták össze-gyűjteni a környéken illegali-tásban levő elvtársakat. Tudtak arról, hogy én hol tartózkodom. Zuzlónak valamivel kijebb eső részén voltam ebben az időben, az Újvidék utcában és amikor ez a rész felszabadult, Donáth Ferenc értem jött, és elvitt a Hungária körútra. Szóval itt gyülekeztünk...”

3. Debrecenben
Az új magyar kormány Deb-recenben a megyei pénzügyi igazgatósági épületben kapott helyet, ma is látható az ott el-helyezett emléktábla. Egy szűk szobácskában rendezkedett be Erdei Ferenc belügyminiszter-ként. A mellette levő szobák-ban miniszteri tanácsosok, ma-gas rangú tiszték irányították a munkát. Iróasztal, keves volt, s az egyik tanácsosnak csak pa-pirkosár jutott ülőalkalmatos-ságként.
Az épületet az új kormány-ország vigyázta — honvéd egyenruhában, Bocskai-sapkában, rajta vörös szalaggal. A Gara-sics Rudolf vezette partizán-csoport tagjai, akik a szovjet hadsereghez csatlakozva, anti-fasiszta és partizániskolát vé-geszték, majd sokáig bevetésre készen várakoztak, hogy átdob-ják őket Magyarországra. Feb-ruárban tértek haza a már fel-szabadított területre.

4. Turkevén
Április 7-ről kelteződik az el-ső földosztásról szóló dokumen-tum.
„Eleinte nem jöttek — mon-dta Szabó Sándor a későbbi tsz-eelnök, a földigénylő bizottság proletár elnöke. — Félték. Va-lamikor itt erre sokat botoztak az urak. Engem is megcsaptak. „És mi lesz, ha mégis vissza-jönnek?” — kérdezték a nyu-

gatra menekült földbirtokosokra gondolva. Meggyőződhetek, hogy nem ijedünk meg a saját ár-nyékunktól.

Élt itt egy ember, meglett fér-fi létére egyik kezével eltakarta az arcát, mert rítt, miközben aláírt, és ezt mondta: „ti akar-tatok!” Néhány nap múltával ez az ember, eszköz híján, ló és tehén híján saját magát fogta az eke elé, úgy szántott.

Az oroszoktól kaptuk az első vetőmagot. Mondogatták nekünk így papasa, úgy mamasa... Min-dent be kell vetni, hogy majd legyen kenyér...”

5. Szentgróton
1945. március 26.

Zöldi Márton csendőrpáncs-nok, miután jelentették neki, hogy közelednek az oroszok, pa-rancsot adott a Zala-híd azon-nali felrobbantására. A katonák hozzá is fogtak az utasítás vég-rehajtására, meggyújtották a zsinórt...

Az előrenyomuló Havdom Ha-banov törzsrőmester, a 32. lö-vészdandár katonája látta a híd pilléréinél sürgő-forgó egyenru-hás katonákat. Már futólépésben tartott a hidra, amikor észre-vette a gyújtózsínőron végigkü-szö lángocsát... Elérte, rávetette magát és hamarjában sapká-jával igyekezett elnyomni a ve-szedelmes tüzet. Sikerült. Ekkor azonban lövedékek fúródtak a fekvő őrmester testébe.

A láng már alig tíznöt centi-méterre volt a veszedelmes ro-banoanyagtól.

6. Újság
A felszabadulás után megje-lent Szabadság-ot nyomdagepek mellett szerkesztették 1945. ja-nuár 19-én, Darvas József, Zi-lahy Lajos és Kállai Gyula. Le-foglalták a volt jobboldali lapok nyomdáját. Papírkészletet is ta-láltak ott helyben, s a nyomdá-szok és a szervezett munkások fogtak hozzá az első lap elké-sztéséhez, együtt a haladó szel-lelmű, tegnap még üldözött új-ságírókkal egyetemben.

A szerkesztők a gépek mellett adták oda cikkeiket a nyomdá-szoknak, s azok rögtön szedni kezdték.

Budapest lakói a rikkancsok kezéből tépték ki az első lap-példányokat, hiszen ez volt az egyetlen hírforrás számukra a szabadságban született új vilá-g-ról.

SZ. B.

SZOVJET KÖLTŐK VERSEI

Jevgenyij Vinokurov

A kedvesem ruhát mosott éppen

A kedvesem ruhát mosott éppen,
A válla közben föl-leszállt.
Sovány keze mosott, mosott; néztem,
hogyan forgatja a ruhát.
Kereste a szappandarabocskát,
pedig a kezében lapult.
Tarkója, amelyben fájdalom járt,
vidám kis hajfürtökbe bújt.
A kedvesem ruhát mosott éppen.
S hogy a habok ne szennyezzék,
félretörölte ügyetlen kézzel
homlokáról a tincsecskét.
Leengedte a vállát a drága,
kábán fölnézett hirtelen;
vékony hangon énekelt magában,
nem tudta, régen figyelem.
Az alkony ós csodái távol
meredtek, ablak mélyiben.
A szappantól, lúgtól, szódától
hunyorogott bosszús-mérgesen.
Gyönyörű nincs a nagyvilágban,
bár városát járd be mindet! —
Kezek, milyen véznán, soványan,
s milyen bús-bús a tekintet!

Győri László fordítása

Jevgenyij Jevtusenko

Szamarkandi bazársor

Ó, szamarkandi bazársor,
hol csudát kínálnak csudamódra
tilinkó-hangon, de másszor
óbégtják bosszús dudamódra.
Sóhaj,

szapora dűnyögés,
topogó, lobogó könnyű nagy tánc:
fordul,

csordul
föltörölődik a dűnyhegylánc,
Gyógyfűvek titkokat lehelnek
a pultok pompás trónusán.
Oroszlánfókaként hevernek
halmok — pirul a padlízán.
A bíborínyú gránátalmán
és kelméiden,

Margilán,
úgy nézek szét, mint birodalmán
Magellán hajdan:

Indián.

Aman Matcsan

Tréfa

Ha megtanulnának járni egyszer a fák,
Érdekes — merre is vehetnék útjukat?
A fák gyökerei még nem tudják a módját,
Földanyácskából hogy húzzák ki magukat.
S ha minden határoszlop egyszer életre kelne,
Lépteiket vajon hogy irányítanák?
Nem vesznének bele a nyomtalan tömegbe?
Rendezetebbé válna fölük ez a világ?
S ha a szobrok az utcán egyszer megindulnának,
Fellelnék a helyet, ahol születtek ők?
Rokonaik zaj nélkül rájukismerve, tán majd Adnának-e fejük fölé óvó tetőt?
Ha a világon minden helyéből már kifutna,
Mindennek jutna hely, tető, csend, nyugalom...
De az emlékműveknek nem marad más: az utca,
Számukra nincs e bolygón fedél és irgalom.

Somlyó György fordítása

Micsoda bőkezű, gazdag
ez a táj: áldják melegt
virág-,

gyümölcs-, csicsergés-kazlak —
mosolyuk az égbe

beleég.
Hát téged miféle kufarság
bújtat rejtőzni belől?

Hinném, hogy nem holmi kufarság
kerget az emberek elől! —
ünneped éld,

ne légy sivár már,
e tarka világ láttán okulj!
Légy gazdag a színben,

csillogj, kiálts,
tündökölj!

Veress Miklós fordítása



Nem tudom, igazán mi-lyen volt az a tavasz.
Mert akkor én még csak hűségsküben és fogad-kozásközlésben léteztem. Eletr szövetkezett fogadalomban,

mit az urához a frontvona-lon apjával együtt átvergődő asszony, s a kiskörei lövész-árokban kinlódó katona tet-tek némán egymásnak. Ki-án sóha nem mondvá, de annak hitével élve, hogy „ha még hazajön egyszer...”,ha eljutok még valaha haza...” Erős bizakodással, kemény kitartással őrizte a már meglévő családi életet, s tervezett engemet. Kikért túl kellett élniük mindazt, amit azóta — már-már hitelt vesztett szóösszetételként — csak úgy emlegetünk, a hábo-rú borzalmait. Melyekről min-ket, „békeviselt nemzedék”, többnyire történelemkönyvek-ből és dokumentumfilmekből igyekeznek meggyőzni, s rá-birni mindig, minden körü-lmények között, emeljük fel szavunkat a világpusztítás el-len.

S miről engem — dacára tizenhét évig tartó történeli tanulmányaimnak — mégis tavaszok és hűvétok — győz-ködnek. Mert egyszer, még kicsike, de már emlékezőké-pes gyerekkoromban tavasszal fogott kézen az apám, s ve-zetett el a falu széli kis er-dőben nyugvó szovjet kato-nákhoz. Sírhanthajk szélére ül-ve akkor mesélte el, miként hajszolták a németek őt is végig fél Európán, s hogy si-került végül is — gyalog! — hazatalálnia; mert tudta, hit-

Tavasztisztelő

te a katonát mindig hazavár-ják...

Tavasz volt, a falusi szoká-sok szerint kötelező nagyta-karítások ideje akkor is, mi-kor erősen vizes falú vályog-házunk lemállott vakolatát javítgatva a tapasztás közben anyám egy hatalmas „foltot” mutatott az ablak mellett a falon: „Tudod, itt jött be az a golyó, amivel keresztüllöt-ték a házat...” Nyiladozó értelmemből nem tudom már melyik kérdés tolakodott előbbre az, hogy a család a házban volt-e vagy az, miként lehetséges, hogy nem dőlt össze az épület...

Barkanyitogató hűvét volt, amikor számomra idegen emberek érkeztek hozzánk, s családtagként fogadták őket. Kicsi voltam és irigy a tíz évvel idősebb nővéremre, hogy miért játszik azonnal szinte testvérként az „idegen gyerekekkel”. Megmagyaráz-ták, hogy a vendégek nem azok, meg nem is idegenek, mert a háború alatt Szolnok-ról elmenekülvén nálunk let-tek otthonra. Elmesélték, mint veszett oda a bombázás-kor mindenük, éltek és nél-külöztek közösen az enyéim-mel — amint ma mondanánk, de félek, a szónak nincs már igazi értéke —, mint egy nagy család...

S hűvétkor, míg csak élt és megtisztelhettem látogatá-

saimmal mindig sütötte ne-kem a kedvelt „csemegét”, a csiramalét Julcsa néném. Az öreg parasztasszony, kitől megtanultam becsülni a csi-rázatot gabonából készült zsir nélküli édes lepényfelet, s megértettem, háborús inség-időkben miért lehetett ez az etel ünnepi a húsvéti aszta-lon...

Tavaszok és hűvétok győz-ködnek a béke és a család erejéről, minden tankönyv-nél, dokumentumfilmmel vagy ki-állításnál hatékonyabban. Ün-nepek, melyekhez személyes élmények fűznek, a velem egy nemzetséghez tartozók meg-élt, őszintén — s bizonynal mindig a legjobbkor — át-adott tapasztalásai. Miket jó lenne továbbadni — szemé-lyes hitellel! — a mostani gyerekeknek, kik még nálunk is kevésbé tudják, hogy mi-lyen is volt igazán az a ta-vasz: 1945 felszabadító, meg-tisztító, megújító tavasz. Amit — ha a húsvéti ünne-pkor néprajzi hagyományait igazándiból felidézünk, emlé-kezünk katartikus termékeny-ségvarázsló ritusaira is (pél-dául a határjárás a bő ter-més érdekében, az ételszentel-tetés, vagyis a mindennapi betevő falat megbecsülése; a locsolkodás; az egymásnak minden jót kívánó felköszön-tés szokásai stb.) — igazán a megtisztulás, az újrakezdés, az eddiginél többre-jobbra törekvés, a termékenyebb kö-zösségi és családi élet ünne-pékként kellene megtanulnunk tisztelni!

SZABÓ MAGDOLNA